

ŞARLMAN'IN ENDÜLÜS EMEVİ DEVLETİ'NE KARŞI DİPLOMATİK SAVAŞI: MARCA HISPANICA OPERASYONU

Atakan ÇİÇEK*

Özet

Emevi ordusunun, Charles Martel liderliğindeki Franklara 732 yılında yenilmesi araştırmacılar tarafından İslam dininin yayılışının Hristiyanlarca durdurulması olarak değerlendirilmiştir. Bu savaşı takiben Karolenj ve Endülüs Emevi Devletlerinin çekişmesi, Müslüman-Hristiyan çatışmasının batıdaki temelini oluşturmuştur. Fakat Karolenj ve Endülüs Emevi Devletleri arasındaki rekabet, İslam-Hristiyanlık çatışmasının önceki yıllarının aksine daha sakin ve savaştan uzak bir yapıya bürünmüştür. Bu süreçte 778 yılında Şarlman'ın Endülüs Seferi ve 801 yılında Barcelona'nın ele geçirilmesi kırılma noktaları olmuştur. Bu iki sefer Endülüs'e yapılan iki askeri hareket olarak değerlendirilmesine rağmen aralarında siyasi ve diplomatik bir plan bağı bulunmaktadır. 790'lı yıllarda iç karışıklıklar ile boğuşan İber yarımadasına Şarlman'ın bu durumdan avantaj sağlama amacıyla askeri temelli *Marca Hispanica* Operasyonu'nu başlattığı genel bir görüldür. Ancak Endülüs seferinden itibaren Endülüs Emevi Devleti'nin iç sorunlar yaşaması için Şarlman'ın hamleler yaptığı düşünüldüğünde, *Marca Hispanica* Operasyonu'nu Endülüs Emevi Devleti'ni iç karışıklığa sürükleyerek bundan Karolenj Devleti adına çıkar sağlamayı amaçlayan bir "Diplomatik Savaş" olarak ele almak daha doğrudur. Bu operasyon genel kanının aksine 790'lı yıllarda değil 778 yılından sonra Şarlman tarafından izlenmiş bir politikadır. Bu sayede Şarlman, *Marca Hispanica* Operasyonu ile Karolenj Devleti'nin Müslümanlar ile ilişkilerini farklı bir boyuta taşımıştır. Çünkü iki dinin mensupları arasında, savaştan daha çok diplomasiye dayalı pasif bir mücadele doğmuştur.

Anahtar Kelimeler: Endülüs, *Marca Hispanica*, Şarlman

CHARLEMAGNE'S DIPLOMATIC WAR AGAINST CALIPHATE OF CORDOBA: OPERATION MARCA HISPANICA

Abstract

Researchers evaluates that the defeat of the Umayyad Caliphate by Franks led by Charles Martel in 732 was a halt to Islamic expansion. Following the battle of Tours, Carolingians conflict with the Caliphate of Cordoba formed a basis for the clash between Islam and Christianity. Yet rivalry between Muslim and Christians, unlike the earlier years, turned into a calmer and peaceful status. Carolingians and the Caliphate of Cordoba developed a relationship that was calmer and away from war. In this period, Charlemagne's Andalus campaign in the year 778 and Capture of Barcelona of Barcelona in the year 801 were turning points. Despite these two campaigns evaluated as military operations, no political and diplomatic relation existed in between them. There was an internal disturbance in the 790s in the Iberian Peninsula. It is widely accepted that Charlemagne initiated military campaign *Marca Hispanica* of 790 to Iber peninsula, which struggled with internal conflicts, in order to take advantage of this situation. It is widely accepted that Military campaign *Marca Hispanica* of 790 to Iber peninsula which struggled with internal conflicts was initiated by Charlemagne in order to take advantage of this situation. Contrary to popular belief, this operation was a policy

* Doktorant, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, atakancicek094@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6085-1355

pursued by Charlemagne right after 778 not 790's. With Marca Hispanica, relation between Carolingians and the Muslims moved to another level. Because a passive struggle based on diplomacy rather than battle between the two religions appeared.

Key Words: Andalus, Charlemagne, Marca Hispanica

Giriş

Marca Hispanica, tarih çalışmalarında birkaç farklı anlam kazanmıştır. Örneğin Johannes Fried, Barton Sholod gibi isimler Barcelona ve çevresini kapsayan coğrafi bir yer ismi olarak kullanmıştır.¹ Cullen J. Chandler ise Marca Hispanica terimini yer adı olmasının yanı sıra 801 yılında Barcelona'nın ele geçirmesi ile başlayan ve 1050 yılına kadar giden bir süreç olarak kabul etmiştir.² Pierre Riche, Roger Collins gibi isimler ise 801 yılında Barcelona'nın ele geçirilmesi ile tamamlanan bir askeri harekât ve yine bölgenin ismi olarak Marca Hispanica'ya anlam kazandırmışlardır.³ Bu çalışmalarda bazı ortak noktalar göze çarpmaktadır. İlki Barcelona ve çevresinin Marca Hispanica olarak adlandırılmasıdır. İkinci ortak nokta ise 778 Endülüs seferinin ve 801 Barcelona'nın ele geçirilmesinin askeri sefer olarak ele alınmasıdır. İki sefer arasında yalnızca askeri bağlantı kurulmaktadır. Çalışmamızda bu bağlantının yalnızca askeri olmadığı üzerinde durulacak hem bir geçmişinin hem de diplomatik bir temelini olduğu açıklanmaya çalışılacaktır.

Hristiyan dünyası 7. yüzyılda Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından beri süregelen parçalanmış yapıyı sürdürmekteydi. Doğu Avrupa'da Doğu Roman İmparatorluğu ve Batı Avrupa'da Hristiyanlığı benimsemiş eskinin istilacı kavimleri bulunmaktaydı. Gotlar ve Franklar bu kavimlerin en güçlüleriydi.⁴ İslamiyet ise Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden beri ortaya çıkan en etkili hem siyasi hem de fikrîsel etkileri olan bir hareketti. İslamiyet, 7. yüzyılda Arabistan yarımadasında doğduktan sonra hızlı bir gelişim süreci

¹ Johannes Fried, *Charlemagne*, Çev. Peter Lewis, (Harvard University Press, 2016), 481. Barton Sholod, *Charlemagne in Spain: The Cultural Legacy of Roncesvalles*, (Cenevre: Libraire Droz, 1966), 45.

² Cullen J. Chandler, "Carolingian Catalonia: The Spanish March and the Franks, c.750–c.1050", *History Compass* 11/9 (2013): 739–740. Kronolojik olarak temellerinin 778 yılındaki sefere dayandığını başka bir çalışmada vurgulamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; Cullen J. Chandler, "Between Court and Counts: Carolingian Catalonia and The Aprisio Grant, 778–897", *Early Medieval Europe 2002 II (1)*, (Oxford: Blackwell Publishers, 2002), 19-44.

³ Pierre Riché, *The Carolingians The Family Who Forged Europe*, Çev. Michael Idomir Allen, (Philadelphia:

University Of Pennsylvania Press, 1993), 116. Roger Collins, *Charlemagne*, (Macmillan Press, 1998), 172. Marios Costambeys & Matthew Innes & Sean Mclean, *The Carolingian World*, (Cambridge University Press, 2011), 154.

⁴ Frank L. Kidner & Maria Bucur & Ralph Mathisen & Sally McKee & Theodore R. Weeks, *Making Europe: People, Politics, and Culture*, (Boston & New York: Houghton Mifflin, 2009), 238-242.

yaşadı ve 7. yüzyılın sonunda Arabistan'ın dışına taşmıştı. Tüm Ortadoğu, Asya'nın batı kesimleri ve Afrika'nın kuzey kıyıları İslamiyet'i yaymayı amaç haline getirmiş Emevi Halifeliği tarafından kontrol edilmekteydi.⁵ Sınırların genişlemesi sonucu Müslüman nüfus hızla artmaktaydı. 8.yüzyılda sınırlarını genişletmiş ve nüfuslarını arttırmış olmanın getirdiği ekonomik ve askeri güç neticesinde Emevi Devleti, İber yarımadasını ele geçirmek için bir sefere girişti. 711 yılında Tarık bin Ziyad kontrolündeki Emevi ordusu, Kral Roderik⁶ komutasındaki Vizigot ordusunu mağlup ederek İber yarımadasını ele geçirdi.⁷

İber yarımadasının ele geçirilmesini takiben Avrupa'da ilerleyişini sürdürme ve İslamiyet'i daha geniş kitlelere yayma niyetinde olan Emevi Devleti, 732⁸ yılında Merovenj Krallığı ile bir savaşa girişti. Saray Nazırı Charles yönetiminde Emevi ordusuna direnen Franklar "Puvatya Savaşı" olarak bilinen bu muharebede İslamiyet'in Avrupa'da yayılışını durdurdu. Ancak Puvatya savaşının tek sonucu bu olmadı. Merovenj Krallığı'nın yönetilmesi hususunda Saray Nazırları 7.yüzyıldan beri büyük bir güç kazanmıştı. Öyle ki Merovenj Kralları yönetimdeki kontrolün çoğunu saray nazırlarına bırakmıştı. Puvatya Savaşı öncesinde Pepin ailesinin⁹ reisi ve Merovenj Krallığı'nın saray nazırı olmasına rağmen ciddi iç sorunlar ile mücadele eden Charles, savaştaki başarısı sayesinde soylular arasındaki desteğini ve yönetimdeki gücünü arttırdı. IV. Teoderik'in ölümünün (737) ardından Puvatya Savaşı'nı izleyen süreçte Saray Nazırı Charles yönetimindeki Merovenj Devleti, güney ve kuzey Frankia'daki hâkimiyetini pekiştirdi.¹⁰ Charles'ın ardından oğlu Pepin babasının bıraktığı

⁵ Emevi Devleti hakkında ayrıntılı bilgi için G.R. Hawting, *The First Dynasty of Islam The Umayyad Caliphate AD 661-750*, (Londra & New York: Routledge 2000).

⁶ Dil farklılıklarından kaynaklı olarak Rodrigo veya Rodrik olarak da geçer.

⁷ W. Montgomery Watt, *İslam'ın Ortaçağ Avrupası Üzerindeki Etkisi*, Çev. Ümit Hüsrev Yolsal, (Ankara: Bilgesu Yayınevi, 2013), 11-14. Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2011), 283-284.

⁸ Puvatya Savaşı olarak bilinen ve genel olarak 732 yılında yaşandığı belirtilen Merovenj Devleti-Emevi Devleti Savaşı'nın 733-734 yıllarında yaşandığına dair iddialar da bulunmaktadır. Bu iddia için bkz. "The Chronicle Of 754", *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, Edt. Kenneth Baxter Wolf, Çev. Kenneth Baxter Wolf, (Liverpool: Liverpool University Press, 1990), 117.

⁹ Kaynaklarda Pippinii ya da Akusativus hali olan Pippinios şeklinde geçmektedir. İngilizce'de Pippinids ya da Arnulfings kullanımı yaygındır. Bu çalışmada aile ismi "Pepin Ailesi" şeklinde çevrilerek kullanılacaktır. Ayrıntılı bilgi için, *The Oxford Dictionary of the Middle Ages 2*, Edt. Robert E. Bjork, (Oxford: Oxford University Press, 2010), 653. *The New Cambridge Medieval History, Vol. 1 c. 500-700*, Edt. Paul Fouracre, (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 391.

¹⁰ Jackson J. Spielvogel, *Western Civilization*, (Thomson Wadsworth, 7.Edisyon, 2009), 208-209. Puvatya Savaşı hakkında ayrıntılı bilgi için Bernard S.Bachrach & David S.Bachrach, *Warfare in Medieval Europe 400-1453*, (Londra & New York: Routledge 2017), 50-51. *The New Cambridge*

yerden Saray Nazırlığı görevini devraldı. 751 yılında son Merovenj Kralı olan III. Childeric'i tahttan indirdi. Bu sayede Karolenj Devleti kurulmuş oldu.¹¹ Kuruluşa giden bu süreçte yeni bir Avrupa siyaseti doğdu. Bu durumu yararına kullanan Pepin ailesi yeni Frank toplumunun yeni hükümdarları oldular.¹²

Şarlman Öncesinde Endülüs Emevileri ile Karolenj Devleti İlişkileri

İber Yarımadası'nın büyük bir kısmına hakim olan Endülüs Emevi Devleti ile Karolenj Devleti'nin ilişkileri iyi değildi. Çünkü farklı dinlere sahip bu iki topluluk birbirlerini birer tehdit olarak görmekteydiler. İlaveten 7.yüzyılın başında bölgede büyük bir din değiştirme hareketi neden olmasa da Müslümanlar tarafından ele geçirilmiş İber Yarımadası'nda halen yoğun miktarda Hristiyan nüfus bulunmaktaydı.¹³ Gregoryen bir Hristiyanlaştırma¹⁴ anlayışına sahip olan Karolenj Devleti'nin Hristiyan toplulukların Müslüman bir devlet tarafından yönetilmesini hoş karşılaması beklenemezdi.¹⁵ Elbette bunlar madalyonun dini tarafıdır. Normalde Frankların eskiden Ariuşçu Hristiyanlığa bağlı oldukları için cezalandırıldıklarını düşündükleri Vizigotları önemsedikleri söylenemez. Ancak tehdit olarak gördükleri Müslümanlara karşı Hristiyan dünyasının desteğini almak ve dini savunma algısını yaratmak için bu iddiaları kullanmak etkili bir stratejidir.

Franklar ile Endülüs Emevi Devleti arasındaki çatışmalar I. Pepin döneminde de yaşanmaktaydı. Karolenj Devleti, Müslümanlara karşı adeta bir duvar görevi görmekte ve İslamiyet'in Avrupa'ya yayılmasını engellemekteydi.¹⁶ Bu çatışmalar Şarlman'ın tahta geçişine kadar aralıklı olarak devam etti. Her ne kadar 732 yılındaki Puvatya savaşında Müslümanlar, Frank ordusu tarafından durdurulsa dahi Frankların gücü İber Yarımadası'nda güçlü bir hâkimiyet sağlayan Endülüs Emevi Devleti'ni kesin bir şekilde Avrupa'dan atmaya yetmemekteydi. İslamiyet kontrol edilemez bir şekilde etki alanını

Medieval History Volume 2 c.700–c.900, Edt. Rosamund McKitterick, (Cambridge University Press 2008), 88-89.

¹¹ *Ortaçağ Cilt 1*, Edt. Umberto Eco, Çev. Leyla Tonguç Basmacı, (İstanbul: Alfa Yayınevi, 2012), 122-123. Heinrich Fichtenau, *The Carolingian Empire The Age of Charlemagne*, Çev. Peter Munz (New York & Evanston: Harper & Row, 1964), 18.

¹² Abbasi hanedanının Emevi Devleti'nin yönetimini ele geçirmesi ile kaçan son Emevi hanedanı üyesi tarafından kurulan Endülüs Emevi Devleti ve ayrıca Abbasi Devleti, Karolenj Devleti'nin ilişki içinde olduğu Müslüman devletlerdi. Hawting, *The First Dynasty*, 117-118. *Volume 2 c.700–c.900*, Edt. McKitterick, 259.

¹³ Charles L. Tieszen, *Christian Identity amid Islam in Medieval Spain*, (Leiden & Boston: Brill, 2013), 24-25.

¹⁴ Papa I. Gregorius (ö.604)

¹⁵ Bernard S. Bachrach, *Charlemagne's Early Campaigns (768–777)*, (Leiden & Boston: Brill, 2013), 113.

¹⁶ Karolenj Devleti'nin bu kimliğinin, 800 yılında Şarlman'ın Papa III. Leo tarafından İmparator ilan edilmesinde önemli bir katkı sağladığı söylenebilir.

genişletmekteydi. İslam yalnızca İber yarımadasında varlığını sürdüren bir din değildi. Arkasında Fas'tan Orta Asya steplerine uzanan bir güç barındırıyordu.¹⁷ Batı Avrupa'nın parçalanmış siyasi konjonktüründe daha yeni kurulmuş olan Karolenj Devleti'nin bu nedenle adımlarını dikkatli atması gerekiyordu. Çünkü I. Pepin döneminde İber Yarımadası'nı ele geçirecek bir güce sahip değildi. Bundan dolayı Franklar sınır bölgelerinde savunmaya dayalı bir taktik izliyorlardı. Bu süreçte Endülüs Emevi Devleti ile Karolenj Devleti'nin çatışmaları iki devlet arasındaki sınır bölgesini oluşturan Katalonya, Aragon ve Navarra bölgelerinde gerçekleşiyordu.¹⁸ Pepin hükümdarlığının ilk yıllarından itibaren Endülüs Emevi Devleti'ni hem Hristiyanlık hem de Karolenj Devleti için bir tehdit olarak görmekte ve onlara karşı mücadele etmekteydi. Bu mücadele de Papalık ile olan yakın ilişkilerin etkisi de büyüktü.¹⁹ Pepin'in bu yönetim anlayışı oğlu Şarlman'a da yansiyarak onun İspanya yönünde genişleme amacı gütmesine neden oldu.

Şarlman'ın Askeri Hedefleri ve 778 Endülüs Seferi

Şarlman, 771 yılında kardeşi Carloman'ın vefatı üzerine tüm Karolenj topraklarında yönetim hakkında sahip oldu. 771 yılını takip eden süreçte başta Saksonya olmak üzere komşu ülkelere yapılan seferler ile Karolenj Devleti bulunduğu bölgede hâkim güç olmak için çabalıyordu. Özellikle Karolenj Devleti sınırlarında çok sayıda pagan kavmin yaşaması gerçekleştirilen seferlerin karakterine etki etmekteydi. Şarlman tüm Avrupa'yı Hristiyan yapma niyetiyle Hristiyanlığı tehdit eden topluluklar ve devletler üzerine sefer düzenleme anlayışıyla hareket etmekteydi. Nitekim bu noktada rakip iki dini

¹⁷ İslam'ın genişlemesinin önemini Henri Pirenne şu sözlerle açıklamaktadır: “*Aynı anda hem Avrupa hem de Asya üzerine yönelen Arap fütuhata, öncelsiz bir harekettir. Bu başarılı fütuhata hızı, olsa olsa, bir Attila, bir Cengiz Han veya daha sonra bir Timur'un hızlarıyla karşılaştırılabilir. Ancak, bütün bu kıyas unsurları geçici fetihler olmuşlar iken, İslam fütuhata kalıcı olmuştur. Bu dinin müminleri, bugün de ilk halifeler döneminde fethedilen ülkelerde yoğun bir biçimde yaşamaktadırlar. Hristiyanlığın yayılmasıyla karşılaştırıldığında, İslamiyetin şimşek hızıyla ilerleyişi gerçek bir mucize meydana getirmektedir.*” Henri Pirenne, *Hızlı Muhammed ve Şarlman*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, (Ankara: İmge Yayınevi, 2006), 172.

¹⁸ Archibald Ross Lewis, *The Development of Southern French and Catalan Society 718-1050*, (Austin: The University of Texas Press, 1965), 20-26. Cullen J. Chandler, *Carolingian Catalonia: Politics, Culture, and Identity in an Imperial Province, 778-987*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2019), 47-48.

¹⁹ Merovenj Devleti'nin kuruluşundan bu yana Franklar ile Papalık arasında sıkı ilişkiler bulunmaktaydı. Bu durum Şarlman'ın selefleri içinde geçerliydi. Özellikle Şarlman'ın babası ve ilk Karolenj hükümdarı olan “Kısa” lakaplı I. Pepin, Papalık için Lombard Krallığı ile savaşmıştı. Bu savaş sonucu Papalık, Lombard Kralı'nın kendisinden aldığı bölgelere kavuşmuştur. 756 yılında gerçekleşen bu olaya “Pepin Bağışı” adı verilmiştir ve Papalığın tarih boyunca Roma ve çevresinde hak iddia etmesinde dayanaklardan biri olmuştur. Ayrıntılı bilgi için; Thomas F. X. Noble, *The Republic of St. Peter: The Birth of the Papal State, 680-825*, (Philadelphia: The University of Pennsylvania Press, 1984), 93-94.

anlayışa rağmen Frankların odak noktası biriydi. İslamiyetin hızlı, etkili ve korkutucu ilerleyişine rağmen Frankların asıl hedefi paganlardı.²⁰ Bunun nedeni muhtemelen pagan topluluklar ile Hristiyanların coğrafi, sosyal ve tarihsel temele dayalı ortak geçmişi idi. İlâveten İslam'ın korkutuculuğu ve bilinmezliği²¹ de Frankları paganlara karşı ilerlemeye teşvik etmekteydi. Ancak bir diğer yanda İslam'a kıyasla birbirlerinden bağımsız ufak pagan gruplarını kontrol altında tutmak ve hatta zorla Hristiyan yapmak Şarlman'ın sahip olduğu bir kolaylıktı. Paganların büyük askeri güçleri yokken Müslümanların vardı. Bu açıdan bakıldığında paganlar Frankia toprakları için en büyük tehdit değildi.²² Ama başarıya ulaşması daha yüksek hedefti. Bu durum Frankia'ya komşu Müslümanları, Şarlman'a karşı en büyük tehdidi oluşturan grup konumuna getirmekteydi. Topyekun bir mücadele sürdürmek tehlikeli ise askeri kaynaklar harcanmadan mücadele edilmeliydi. Bu noktada Frankların Müslümanlara karşı en büyük avantajı Abbasi Devleti ile Endülüs Emevi Devleti arasındaki ayrılıktı.

Şarlman 773-774 yıllarında Papa I. Hadrianus'un çağrısı üzerine Lombardiya seferine çıkmıştır. Papalık üzerindeki baskıyı azaltmak için Frankların yardımına başvurmuştur. Nitekim bu Franklar için de ciddi bir atılımdır. Uzun yıllardır ufak kavimler ya da iç savaş dışında ciddi bir mücadelede kendilerini test etme fırsatı bulmuşlardır. Lombardiya seferi Şarlman için büyük bir başarı ile sonuçlanmıştır. Hatta kaynaklara göre çok basit ve zorlanmadan tamamlanmıştır. *Frank Kraliyet Yıllığı*'na göre Lombard Kralı Desiderius (ö.786), Şarlman'ın karşısına çıkmaya cesaret dahi edememiştir. Notker, *Gesta Karoli*'de savaş hazırlığı yapan Desiderius'a karşı ordusunu hazırlayarak Alpleri geçtiğini ve Şarlman ile ordusundan korkan Desiderius'un savaşmaya bile cesaret edemediğini yazmıştır. Frank ordusunun rakibinin kendisine karşı askeri hazırlık yapmasından haberdar olduğu Notker'in aktardıklarında görülmüştür. Zira Bernard S. Bachrach da Pepin ailesinin askeri alanda istihbarata ve gözcülere verdiği önem verdiğini ve askeri teşkilat içerisinde buna yönelik görevleri olan kişiler olduğunu

²⁰ Einhard, *Charlemagne*, 27-40. Bachrach, *Campaigns*, 81.

²¹ 11.yüzyılda İskandinavya'yı halen bir ada sananlar bulunuyordu. Bu durum yakın bir coğrafya hakkında dahi bilgi eksikliği yaşayan Avrupa'nın İslam dinini ne kadar bildiği konusunda şüphe uyandırmaktadır. Adam Of Bremen, *History Of The Archbishops Of Hamburg Bremen*, Çev. Francis J. Tschan, (New York: Columbia University Press, 1959) 204-210.

²² 782 yılındaki Verden Katliamı Şarlman'ın Karolenj Devleti'nin hâkimiyeti altına aldığı pagan gruplara yaptığı baskının bir örneğidir. Hristiyan olmayı reddeden Saksonlara gözdağı vermek için 4500 Sakson'un idamı, Şarlman'ın emri ile infaz edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için; Ingrid Rembold, *Conquest and Christianization*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 50-53. "Royal Frankish Annals" *Carolingian Chronicles: Royal Frankish Annals and Nithard's History*, Çev. Bernhard W. Scholz, (University of Michigan Press 1999). 59-61.

vurgulamaktadır.²³ İstihbarat sayesinde Lombardların amacını öğrenen Şarlman çok daha hızlı hareket ederek tahminlere göre Lombard ordusunda dört katı büyüklüğünde bir ordu oluşturmuştur. Lombardların sayı dezavantajı, Einhard'ın anlattığı gibi, Desiderius'u geri çekilmeye ve Pavia'da şehir savunması yapmaya zorlamıştır. Kısacası Şarlman saat gibi işleyen istihbarat ve ordusu sayesinde zorlanmadan zafere ulaşmıştır. Fakat en çok dikkat çekilmesi gereken nokta Şarlman'ın bir yönetici olarak bu zaferde oynadığı roldür. Çünkü bir komutan olarak askeri dehasını göstermeye gerek olacak faaliyet ortamı doğmamıştır. Şarlman'ın siyasi hayatındaki ilk ciddi askeri seferini askeri zekaya başvurmadan kazanması onun anlatılanın aksine olağanüstü bir komutan olmadığı ama tarihte eşine sık rastlanmayan bir yöneticilik yeteneğine sahip olduğunu göstermiştir. Askeri anlamda çok ileri olmamasına rağmen elde ettiği başarı ise Sun Tzu'nun "En büyük başarı savaşmadan kazanmaktır"²⁴ sözünün uygulaması gibi durmaktadır.²⁵

Desiderius'un Pavia'daki şehir savunması Şarlman'a karşı başarılı olmamıştır. Şarlman, Kralı ele geçirerek sürgüne yollamış ve lidersiz kalan İtalya'yı kolaylıkla ele geçirmiştir. Devamında 774 yılında Lombard Kralı olarak taç giymiştir. Bu sefer Şarlman'ın kendi adına ciddi bir itibar kazanmasına neden olmuştur. Papalığın da desteği sonuna kadar arkasındadır ve Lombard tehlikesi ortadan kalkmıştır. Paganlara karşı elde ettiği zaferler ve Lombard Krallığı'nın ele geçirilmesi Şarlman'ı daha radikal adımlar atması konusunda teşvik etmiştir. Bunun bir sonucu olarak 778 yılında Endülüs Emevi Devleti üzerine çok büyük bir sefer düzenlemiştir. Nitekim bu sefer tarihte ciddi izler bırakmış ve hatta efsanelerde yer etmiştir. *Chanson de Roland (Roland Destanı)*²⁶ olarak bilinen eser bu sefer esnasında yaşanan olayları temel almıştır. Eserde Şarlman'ın bu seferi sonucunda büyük başarılar kazandığı ve tüm diyarı ele geçirdiği anlatılmıştır. Ancak anlatılanların aksine *Frank Kralliyet Yıllığı*'na göre bu sadece bir yağma seferidir. Şarlman, iki büyük orduyu Zaragoza'da toplayıp Pamplona, Navarra ve Bask bölgelerine saldırıp yağmalar düzenlemiştir. Harcanan zaman ve efor açısından bakıldığında Şarlman'ın seferi hayal kırıklığı olmuştur. Öyle ki Roland Destanı'nda anlatılan Roland'ın

²³ Bernard S. Bachrach, *Early Carolingian Warfare: Prelude to Empire*, (University of Pennsylvania Press, 2001), 202-203.

²⁴ Sun-Tzu, *Savaş Sanatı*, Çev. Adil Demir, (İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2008), 120.

²⁵ "Notker the Stammerer, Monk of Saint Gall: Charlemagne" *Einhard and Notker the Stammerer: Two Lives of Charlemagne*, Çev. Lewis Thorpe, (Penguin Books, 1969), 162-166. "Royal Frankish Annals" *Carolingian Chronicles*, 56-57. Einhard, *Charlemagne*, 29-33.

²⁶ 11.Yüzyılda yazılmış olmasına ve ciddi hatalar barındırmasına rağmen sefer ile ilgili başlıca kaynaklardan biridir. *La Chanson de Roland*, Edt. Frederick Whitehead, Çev. Frederick Whitehead, (Oxford: Basil Blackwell, 1956). Edebi olarak tahlili için bakınız; Süheyla Bayrav, *Chanson De Roland Edebiyat Ve Üslup Tahlili*, (İstanbul: Multilingual Yayınları, 2001).

hikâyesi Roncesvalles Savaşı'na dayanmaktadır. Ama hikayede anlatılanın aksine bu savaş Frank ordusunu pusuya düşüren Basklara karşı tapılmıştır. Nitekim Şarlman'ın asıl hedefi Müslümanlar değil isyancı Basklardır. Büyük orduları ile Bask ve Müslüman bölgelerinde yağma yapan Frank ordusu ganimet elde ettikten ve gövde gösterisi yaptıktan sonra eve dönüş yoluna koyulmuşlardır. Frank ordusunun arka kolu Pirenne dağlarında Roncesvalles geçidinde Basklar tarafından pusuya düşürülmüştür. Bu pusu sonucu birçok asker hayatını kaybederken ganimetleri taşıyan vagonlar da kaybedilmiştir.²⁷ Bu sefer büyük bir başarısızlık ile sonuçlanırken ufak gruplar ile savaşan ve Frank ordusunun dengi olmayan Baskların verdiği ciddi hasar Karolenj hanedanı ve Şarlman için küçük düşürücü olmuştur. Hatta Şarlman bu seferin ardından bir daha ordunun başında bizzat sefere çıkmamıştır. Roncesvalles Savaşı'nın etkisi bu derece büyüktür.²⁸ Ancak yaşanan olayların sadece Basklar açısından önemli olduğunu düşünmek bir hatadır. İber yarımadasında bir Müslüman hakimiyeti vardır ve Şarlman'ın bu seferi hem Basklar'a hem de Müslümanlara karşı bir gövde gösterisi amacına da sahip gibi gözükmektedir.

Şarlman'ın seferi öncesinde Endülüs Emevi Devleti'nin en çok başını ağrıtan konu ülke içindeki isyanlardır. Frank tarihçileri tarafından hiç bahsedilmeyen bir iddia İber yarımadasındaki isyanların, seferin yapılmasına neden olduğunu söylemektedir. Bu iddia Şarlman'ın, bir Endülüs valisi olan ve Endülüs Emevi hükümdarı I. Abdurrahman (ö.788)'a karşı isyana girişmiş olan Süleyman Al-Arabi (ö.780) tarafından çağrıldığıdır.²⁹ Bu ihtimaller bir araya geldiğinde Şarlman'ın İber Yarımadası'nın içinde bulunduğu siyasi durumu fırsata çevirmek ve Frankia'ya yapılan Müslüman saldırılarına bir set çekmek amacıyla sefere giriştiği söylenebilir. Karolenj kayıtları bu sefer konusunda ayrıntı vermemektedir. Einhard, İber Yarımadası'na yapılan seferi "*Pireneleri aşıp geçtikten sonra yaklaştığı her kasabayı ve kaleyi teslim aldı. Bizzat Pirenelerin zirvesinde geri dönerken, bir anlık Wascon ihaneti deneyiminin başına gelmesi hariç orduyla sağ salim geri döndü.*"³⁰ sözleriyle anlatmaktadır. *Frank Kralliyet Yıllığı* da

²⁷ Lewis, *Catalan Society 718-1050*, 28-29. "Royal Frankish Annals" *Carolingian Chronicles*, 50-57. Einhard, *Charlemagne*, 29-33. Watt, *İslam'ın*, 27. Abdurrahman A. El-Hajji, "Andalusian Diplomatic Relations with the Franks During The Umayyad Period", *Islamic Studies*, Vol. 6, No. 1 (Islamic Research Institute, International Islamic University, Islamabad, Mart 1967), 21-46. Von Jörg W. Busch, *Die Herrschaften Der Karolinger 714-911*, (Münih: Oldenbourg Verlag, 2011), 22-23.

²⁸ Samuel Ottewill-Soulsby, "Those Same Cursed Saracens' Charlemagne's Campaigns in The Iberian Peninsula as Religious Warfare, *Journal of Medieval History Volume 42*, (2016), 3. "Royal Frankish Annals" *Carolingian Chronicles*, 58-99.

²⁹ İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih*, 6.Cilt, Çev. Abdullah Köşe, (Bahar Yayınları, 1991), 62-63. Matthias Becher *Karl Der Grosse*, (Berlin: Verlag C.H.Beck, 1987), 59-60.

³⁰ Einhard, *Life of Charlemagne*, Çev. Sidney Painter, (Ann Arbor Paperbacks-University Of Michigan Press, 1966), 33.

yine aynı sadelik ile kayıt tutmuştur: “Kral (Şarlman), İbn’ül Arabi³¹ ve Ebu Tahir ile birçok Sarazen’i esir aldı. Pamplona’yı yıktı, İspanyol Basklarını ve Navarra halkını kontrol altına aldıktan sonra Frankia’ya döndü.”³² Yıllık kaydına göre, İbnü’l-Esir’in belirttiği bölge valilerinin, Şarlman’ı çağırması istenildiği gibi sonuçlanmamıştır. Durumdan hoşnut kalmayan bu valiler Şarlman tarafından esir alınmıştır.³³ Sonucunda sefer bir yağma akınından öteye gitmemiş ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Hatta Roncesvalles Savaşı nedeniyle bir fiyaskoya dönüşmüştür.³⁴ 778 yılında henüz on yıllık bir hükümdar olmasına rağmen Şarlman’ın büyük savaşlar ve seferler konusunda yeterince tecrübesi yoktur. Ayrıca Lombard zaferinin verdiği özgüven de şartları iyi tahlil edememesine neden olmuştur. Bu durumlar altında fevriyetle seferden sefer koşan Şarlman güçsüz rakipleri karşısında Karolenj Devleti’nin İber Yarımadası’nda kesin bir zafer elde edeceği yanılına kapılmıştır.

778 yılındaki mağlubiyet Şarlman için ciddi bir etki kaybına neden olmuştu. Çünkü yaşanan mağlubiyet Widukind liderliğindeki Saksonları yeniden isyan etmeleri konusunda cesaretlendirmişti.³⁵ *Frank Kraliyet Yıllığı*’ndaki “Saksonlar Kral Charles’ın ve Franklar’ın çok uzaklarda İspanya’da olduğunu duyunca iğrenç geleneklerini devam ettirerek Widukind ve yoldaşlarının liderliğinde yine isyan ettiler.”³⁶ şeklindeki kayıt 778 yılındaki mağlubiyetin etkisinin geniş bir alana yayıldığını göstermektedir. Başarısızlık, Karolenj Devleti’nin sanılan aksine hiç de kuvvetli bir askeri güç olmadığını ve doğru taktik ile kötü durumlara sokulabileceğinin rakipler ve özellikle Şarlman tarafından anlaşılmasına neden olmuştur.

Şarlman’ın bu seferde iki amacı vardır. İlki yağmalar ile ganimet elde etmek ikincisi ise iki devletin sınırında avantajlı bir konuma sahip olmak. Ancak Endülüs Emevi Devleti isyanlar ile uğraşırken dahi Şarlman askeri güç kullanarak Müslümanlara karşı üstünlük sağlayamamıştır. Kaynaklar bu konuda sessiz olmasına rağmen açık olan nokta Şarlman’ın iki amacına da

³¹ Süleyman Al-Arabi

³² *Carolingian Chronicles*, 56.

³³ Al-Arabi ve bazı önemli kişilere karşı Şarlman tarafından güven sorunu hissedilmesi ve hain olduğu düşünülmesi onların Şarlman tarafından esir alınmasına neden olmuştur. Sholod, *Roncesvalles*, 40-42. İbnü’l-Esir, *El-Kâmil Fi’t-Tarih*, 62-63.

³⁴ Ahmed İbn Muhammad Al-Makkari, *The History Of The Mohammedan Dynasties In Spain*, Çev. Pascual De Gayangos, (New York: Johnson Reprint Corporation, 1964), 85-86. “Royal Frankish Annals” *Carolingian Chronicles*, 56. Ortaçağ, Edt. Eco, 174-175. Jo Ann Hoepfner Moran Cruz, “Popular Attitudes Toward Islam in Medieval Europe”, *Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe Perception of Other*, Edt. David R. Blanks & Michael Frassetto, (New York: Saint Martin Press, 1999), 56.

³⁵ Busch, *Karolinger 714–911*, 23. Becher *Karl Der Grosse*, 60-61.

³⁶ “Royal Frankish Annals” *Carolingian Chronicles*, 56.

ulaşamadığıdır.³⁷ Müslümanların İber Yarımadası'ndan çıkartılmasının zorluğu gerçekleştirilen sefer sayesinde Şarlman tarafından anlaşılmıştır. İlk kez mağlup olması belki de Şarlman'ın her zaman kazanan taraf olmayacağını anlamasını sağlamıştır. Müslümanlar İber Yarımadası'nda ciddi bir hâkimiyet kurmuşlardır ve Karolenj Devleti onları Avrupa'dan tamamen kovacak askeri güçten yoksundur. Asıl problem Frank ordusunun aslında hiç de baskın bir güç olmamasıdır. Müslümanlar, sayıca Franklardan kat ve kat az olan pagan kavimler ile savaşmak gibi değildir. Lombard zaferi ise askeri olmaktan çok uzaktır. Johannes Fried, Şarlman'ın ve Karolenj Devleti'nin sefer sonrasındaki durumunu *"778 yılındaki İspanya seferinin başarısızlığı bu yabancı ülke hakkındaki istihbarat yoksunluğunu ortaya koymuştur. İmparatorluk, sınırlarının ötesindeki durum ile alakalı bir hayli önemli olan yabancıların kanunları, etik kuralları, dinleri, savaş teknikleri ve diğer toplulukların sadakatini ve müttefikliğini kazanmak hususunda anahtar bir rol oynayacak birçok faktör hakkında bilgi eksikliğine sahiptir."*³⁸ sözleriyle açıklamaktadır. Şarlman yeterince bilgi sahibi olmadan, fevri bir karar ile sefere çıkmış ve başarısız olmuştur. Nitekim Lombard zaferinin kazanılmasını sağlayan en önemli faktörün istihbarat olduğu düşünüldüğünde ortadan açık bir tezatlık vardır. Bunun Nedeni kolayca anlaşılabilir: Papalık'ın da bulunduğu Hristiyan İtalya'ya kıyasla Müslüman hâkimiyetindeki İber yarımadası bilinmeyen bir diyardır. Bu nedenle yeterli istihbarat sağlanamamaktadır. Bu durum Müslümanlar konusunda endişeyi arttırmıştır. Gerekli altyapı ve istihbarat olmadan tekrar sefere çıkmanın içerdiği büyük bir risk nedeniyle Şarlman, Müslümanlar ile olan sınırları kuvvetlendirmeye gitmiştir. Bununla ilgili en önemli hamle 781 yılında Şarlman'ın, oğlu Louis'i Akitanya Kralı yapması olmuştur. İleride tahta çıkacak olan Louis, 814 yılına kadar³⁹ babasına bağlı olarak Akitanya sınırında Müslümanlar ile çatışmıştır. Şarlman, Louis'i Endülüs Emevi Devleti ile mücadele ile görevlendirirken yanında bulunan birçok soylu, Şarlman'a Endülüs topraklarında neler olduğunu aktarmışlardır. Elde ettiği bilgiler neticesinde Şarlman, Endülüs Emevi Devleti ile büyük savaşlara girmek yerine statükoyu korumayı tercih etmenin daha mantıklı olacağına karar vermiştir. Bu karar, kısa ve sonuca giden bir anlayışa sahip değildir. Aksine uzun ama sonuca yönelik risksiz bir planlamadır. Çünkü Karolenj Devleti'nin asıl hedefi pagan topluluklardır. Askeri gücün çoğunluğu sınırlarda pagan topluluklara karşı kullanılmaktadır. Bu süreçte isyanlar ile uğraşan Endülüs Emevi hükümdarları da aynı şekilde bir askeri anlayış benimsemiş gözükmektedir. Çünkü kayıtlarda Frankia topraklarına yapılan birçok ufak saldırıdan bahsedilirken büyük bir sefer kaydı yoktur. İki devletin askeri politikası zaman içerisinde Pirenelerin, Karolenj

³⁷ Yağma yapsa da elde edilenlerin çoğunu Roncevalles Savaşı'nda kaptırmıştır.

³⁸ Fried, *Charlemagne*, 134.

³⁹ Şarlman'ın oğlu I. Louis'in Karolenj tahtına çıktığı tarih.

Devleti ile Endülüs Emevi Devleti arasında sınır haline gelmesine neden olmuştur.⁴⁰

778 Endülüs Seferi'nin ardından Şarlman, güney sınırlarının korunmasını ve uzun süreçte çıkar sağlamasını sağlayacak bir politika izlemeye karar vermiştir.⁴¹ Görünüşe göre Şarlman iki şeyin farkına varmıştır. İlki her zaman kazanamayacağıdır. Tanrı'nın onların yanında olması kazanmak için gerekli olan tek şey değildir. İkincisi, galibiyetin yalnızca savaş meydanında elde edilmeyeceğidir. "Marca Hispanica" işte bu diplomasi politikasıdır. Şarlman, izlediği politika ile Karolenj Devleti'nin Endülüs Emevi Devleti'ne üstünlük sağlamasını değil, Endülüs Emevi Devleti'nin kendi kendini kazanamayacak duruma sokmasını amaçlamıştır. Bunu yapmanın yolu ise diplomasıdır.

778 Endülüs Seferi Sonrası Şarlman'ın İslam Dünyasına Bakışı

Wallace-Hadrill, 778 yılındaki Endülüs seferi başarısızlığının ardından Şarlman'ın siyasi kariyerindeki en parlak dönemlerinden birine girdiğini belirtmektedir. 791 yılına kadar sürdüğünü belirttiği bu süreçte Şarlman, Karolenj Devleti'nin ciddi oranda genişleterek Avrupa'da hakim güç haline gelmesini sağlamıştır. Bu süreç içinde İber Yarımadası'nda *Marca Hispanica* adı verilen bir operasyon başlatmıştır. Bu operasyon askeri olarak Barcelona ve çevresini (Septimanya Bölgesi) ele geçirmeyi ve burada bir tampon bölge oluşturarak Müslümanların Avrupa'nın içlerine girmesini önlemeyi hedeflemiştir. Her ne kadar operasyon olarak nitelendirilse dahi yaklaşık yirmi yıla yayılacak olan çarpışmaları kapsayan hareket Şarlman'ın kafasında en risksiz şekilde İber Yarımadası'nda kontrol sağlama yoluydu. Şarlman bunu diplomasiyi kullanarak yapmayı amaçlıyordu. Bunun nedeni ise Şarlman'ın savaş alanındaki liderliği ile değil yöneticilik vasfı ile fark yaratan bir hükümdar olmasıydı.⁴² Bu sayede Şarlman'ın sadece Karolenj Kralı olarak yönlendirdiği operasyon, Vizigot kökenli bölge soyluları ve Akitanya Kralı Louis'in liderliğinde uzun süreçte ufak ama etkin başarılarla ulaştı. Girona ve Urgell şehirlerinin kontrolü 780'lerde ele geçirilirken, 790'larda Barcelona

⁴⁰ "Royal Frankish Annals" *Carolingian Chronicles*, 59. André Clot, *Müslüman İspanya 8-15.Yüzyıllar*, Çev. Güllü Yıldız, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2021), 42. William Ernest Watson, *The hammer and the crescent: Contacts between Andalusi Muslims, Franks, and their successors in three waves of Muslim expansion into Francia*, Doktora Tezi, (University of Pennsylvania, 1990), 61-64. The Oxford Dictionary of the Middle Ages 4, Edt. Robert E. Bjork, (Oxford: Oxford University Press, 2010), 1388-1389. Chris Wickham, *Framing the Early Middle Ages: Europe and the Mediterranean, 400-800*, (New York: Oxford University Press, 2005), 39-40.

⁴¹ Bachrach, *Early Carolingian Warfare*, 3.

⁴² Lawrence S. Cunningham & John J. Reich, *Culture and Values: A Survey of the Humanities*, (Wadsworth: Wadsworth Publishing, 2009), 185-186.

şehrinin lordu bir süreliğine Karolenj Devleti adına şehri yönetti.⁴³ Fakat Karolenj hâkimiyeti hiçbir zaman Septimanya'nın ötesine geçemedi. 788 yılında Endülüs Emevi hükümdarı I. Abdurrahman'ın vefatı ile tahta geçen I. Hişam (ö.796)'ın etkisi bunun yaşamasında temel etkiye sahipti. Karolenj baskısını kırmak için Septimanya'ya seferler düzenleyen Hişam bölgede tekrar hâkimiyet sağladı.⁴⁴

778 ile 801 yılları arasındaki yirmi üç yıllık süreçte *Marca Hispanica* operasyonu ufak başarılarından öteye gitmemiştir. Hatta Frank yıllıklarının kaydetmediği ve İbnü'l-Esir tarafından aktarılan bilgiler zaman zaman Karolenj topraklarına ciddi saldırılar yaşandığını da göstermiştir: “*Bu yıl Endülüs emîri Hişâm, Abdülmelik b. Abdülvâhid b. Muğîs komutasında büyük bir ordu seoketti. Bu ordu, düşman ülkesine girdi, hatta Ürbûne (Narbonne) ve Cerende'ye kadar ilerledi. Frenklerin koruyucu geri birlikleri Cerende'de bulunduğu için Abdülmelik önce Cerende'ye girdi ve orada bulunan askerleri öldürdü, ayrıca Cerende'nin sur ve burçlarını yıktı ve burayı fethetti. Cerende'den Ürbûne'ye geçen Abdülmelik burada da aynı hareketleri yaptı. Frenk ülkesinde dolaşan Abdülmelik, Şertâni'ye topraklarını çiğneyip geçtiği gibi, burada bulunan halkın ırz ve namusunu mübah saydı ve cengâverlerini de öldürdü. Abdülmelik Frenk ülkesini aylarca dolaştı.*”⁴⁵ Bu tip kayıtlar İbnü'l-Esir'in eserine yayılmıştır. Franklar ile Müslümanlar arasında ufak gruplara bağlı bir şekilde çatışmalar sürmüştür. I. Hişam hükümdarlığı süresince iki ya da üç yılda bir Frankia'ya yolladığı küçük çaplı ordular ile ganimet elde etmiştir. Aynı zamanda Karolenj topraklarına da büyük zararlar vermiştir. Bu saldırılar *Marca Hispanica* olarak adlandırılan bölgeye yoğunlaşmıştır. Louis'in buradaki çabaları Müslüman saldırılarının Frankia'nın içlerine ulaşmasına engellemiştir. Buna rağmen kalıcı bir hale gelmek için bir üsse ihtiyaç olduğu açıkça fark edilmiştir. Bu nedenle hedef olarak Barcelona'yı ele geçirmek ve kalıcı tampon bölgenin Barcelona merkezinde oluşturulması kabul edilmiştir.⁴⁶

⁴³ Chandler, “Carolingian Catalonia” *Compass*, 739-750. John Michelle Wallace-Hadrill, *The Barbarian West A.D. 400-1000 The Early Middle Ages*, (New York & Evanston: Harper & Row Publishers, 1962), 99-101. Royal Frankish Annals” *Carolingian Chronicles*, 56-82. Lewis, *Catalan Society 718-1050*, 40-42. Rosamond McKitterick, *Charlemagne The Formation of a European Identity*, (Cambridge: Cambridge University Press,) 2008, 134.

⁴⁴ D.M. Dunlop “Hisham I”, *The Encyclopaedia of Islam Vol.III*, ed. B. Lewis & V.L. Menage & Ch. Pellat & J. Schacht, (Leiden: E.J. Brill, 1986), 495. İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih*, 122. Mehmet Özdemir, “Hişam I”, *TDV İslam Ansiklopedisi 18.Cilt*, (Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1998), 145-146.

⁴⁵ İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih*, 124.

⁴⁶ İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih*, 122-125. Samuel Ottewill-Soulsby, “Carolingian Diplomacy”, *The Encyclopedia of Diplomacy*, (John Wiley & Sons, 2018), 3-4.

Karolenj Devleti askeri kazanımlar için ufak ama emin adımlar ile ilerlememiştir. Bu süreçte diğer ülkeler ile dostluk ilişkileri kurmak gibi bir strateji de benimsenmiştir. Bu amaç doğrultusunda Şarlman öncelikle Abbasi Devleti ile yakın ilişkiler kurmuştur. İki devletin ilk temasları Pepin(ö.768) döneminde olmasına rağmen Şarlman döneminde ilişkiler ilerletilmiştir. İki lider arasında karşılıklı elçiler ve hediyeler gönderilmiştir. Özellikle Harun El-Reşid'in Şarlman'a hediye ettiği fil bunun en bilineni olmuştur. Gönderilen elçilerin içinde Abbasi emirleri de yer almıştır. Bu görüşmelerin içeriği açıkça bilinmese de amacın Abbasi Devleti ile Endülüs Emevi Devleti'nin yaklaşmasını önlemek olduğu söylenebilir. Nitekim Abbasi Devleti'nin güç kazanan Şarlman hükümdarlığı esnasında İber yarımadasını geri kazanmak gibi bir niyeti yoktur.⁴⁷ Zira Karolenj Devleti'nin de böyle bir amacı olduğu da düşünülemez. Çünkü Abbasi Devleti yönetiminde İslam dünyasının yeniden birleşmesi sadece Karolenj Devleti için değil tüm Avrupa için negatif bir gelişmedir. Bu mantıkla Karolenj Devleti'nin, Abbasi Devleti ile kurduğu dostluk ilişkileri sayesinde İslam dünyasının parçalı yapısını devam ettirme amacı güttüğü söylenebilir.

Abbasi Devleti'nin hükümdarı Harun El-Reşid'in yanısıra Şarlman, Asturias Krallığı'nın hükümdarı Kral Alfonso ile de iletişimini sürdürmüştür.⁴⁸ Asturias krallığı, İber yarımadasında Müslümanlar tarafından ele geçirilmeyen tek Hristiyan bölgesi olması nedeniyle önemli bir yere sahipti. Einhard'ın "*Bununla birlikte bazı kral ve halklarla dostça ilişkiler kurarak krallığının ününü arttırdı. Asturias ve Galiçya Kralı Alfonso kendisine arkadaşlık yoluyla öyle bağladı ki, Alfonso, Charles'a mektuplar ve elçiler gönderdiğinde, onun nezdinde kendisini, kendine özel adamı olmasından başka şekilde adlandırmamasını emretti.*"⁴⁹ Vita Karoli Magni'deki bu ifadeleri Şarlman'ın Endülüs Emevi Devleti'ne karşı bölgede bulunan diğer bir güçle koordineli olarak hareket ettiğini ortaya koymaktadır. II.Alfonso yönetimindeki Asturias Krallığı'nın Müslümanlara karşı direnişinde elde ettiği başarıları Franklar ile olan ilişkisi de etkilemiştir.⁵⁰

⁴⁷ "Notker" Charlemagne, 147-148. Einhard, Charlemagne, 42-43. The Encyclopaedia of Islam Vol.III, ed. B. Lewis & V.L. Menage & Ch. Pellat & J. Schacht, (Leiden: E.J. Brill, 1986), 495. The Encyclopaedia of Islam Vol.III, ed. B. Lewis & V.L. Menage & Ch. Pellat & J. Schacht, (Leiden: E.J. Brill, 1986), 495.

⁴⁸ İki devlet arasındaki ilişkilerin dini bir tarafı da vardır. Ancak çalışmanın odağı dışında kalmaktadır.

⁴⁹ Einhard, Charlemagne, 42. Einhard, burada abartılı bir anlatım izlemiştir. Asturias Kralı'nın kendini Şarlman'ın vassalı gibi gördüğüne dair hiçbir bulgu yoktur. Ancak iki hükümdarın yakın ilişkisini bu tip bir anlatımla aktararak Şarlman'a üstünlük kazandırmaya çalışmaktadır. Buna rağmen iki hükümdarın iletişimi Şarlman'ın diplomatik hareketlerine bir örnektir.

⁵⁰ Timothy Reuter, "Plunder and Tribute in the Carolingian Empire", Transactions of the Royal Historical Society, Vol. 35 (Cambridge University Press, 1985), 75-94. The Oxford Dictionary of the Middle Ages 4, Edt. Robert E. Bjork, (Oxford: Oxford University Press, 2010), 203-204. The

Ufak pagan kavimlere karşı her yıl başarılar kazandığı yıllıklara kaydedilen Şarlman ve Karolenj Devleti'nin oturmuş bir devlet yapısına sahip tek rakibine karşı⁵¹ askeri üstünlük sağlamakta başarısız olduğu İber yarımadasında görülmüştür. Endülüs Emevi Devleti'nin yaşadığı iç sorunlar, Karolenj Devleti'nin güney sınırlarında daha ciddi problemler yaşamamasında en etkin faktör olmuştur. Yukarıda da görüldüğü üzere *Marca Hispanica* Operasyonu'nun askeri bir tarafı olmasına rağmen temel noktası diplomatik ilişkilere dayanmıştır. Şarlman tarafından sadece çevredeki güçler değil Endülüs'te bulunan muhalif kişiler ile de bağlantı kurulmuştur. Barcelona kentinin Valisi Zatun ile anlaşma yaparak kentin yönetimini ele geçiren Şarlman aynı zamanda Endülüs'teki diğer valilerle görüşerek Halife ile aralarındaki ayrılıkları derinleştirmeye çalışmıştır. Bu görüşmeler Halife'ye karşıt olan valilerin isyan ederek iç karışıklık çıkarmasını sağlamıştır. Ayrıca Hişam'ın kardeşi Abdullah'ı sarayında ağırlayarak Endülüs Emevi tahtını ele geçirmesinde⁵² destelemiştir. Devamında Şarlman, oğlu Louis'i Veliiaht Abdullah'ın yanında Endülüs Emevi topraklarına yollamıştır.⁵³ Abdullah'a verilen destek büyük bir destek değildir ve herhangi bir başarı kazanmamıştır. Zira Veliiaht Abdullah'a verilen destek ile askeri bir başarı kazanması değil Halife'nin iç karışıklıklar ile uğraşması amaçlanmıştır.

Şarlman, 778 yılından itibaren Endülüs Emevi Devleti'nin iç karışıklık yaşaması için müdahaleler yapmıştır. Bu süreçte I. Hişam'ın hükümdarlığı Şarlman'a karşı Müslümanların en ciddi karşı atakları yaptığı dönemdi. Ancak bu ataklar sadece askeri alan ile sınırlıydı. Çünkü Şarlman, Karolenj topraklarında öyle kesin bir hâkimiyet sahibiydi ki Endülüs valilerinin aksine vassallarına bağlı bir iç sorun yaşamıyordu. Bu durum Endülüs Emevi Devleti'nin Şarlman'ın onlara uyguladığı diplomatik savaş taktiğini Karolenj Devleti'ne uygulayamamasına neden oluyordu. Müslümanların kendi aralarındaki ayrılıkları Şarlman'ın en büyük silahı olmuştur. Ayrıca iç politikadaki hakimiyeti sayesinde aynı taktik Şarlman'a karşı

Pilgrimage to Compostela in the Middle Ages, Edt. Maryjane Dunn & Linda Kay Davidson, (New York: Routledge, 2000), 13-14. *Building Legitimacy: Political Discourses and Forms of Legitimation in Medieval Societies*, Edt. Isabel Alfonso & Hugh Kennedy & Julio Escalona, (Leiden: Brill 2004), 227.

⁵¹ Lombard Krallığı çökmüştür. Diğer rakipleri ise ufak pagan kavimlerdir.

⁵² Abdullah'ın adı bir kez daha Frank Kralliyet Yıllığı'nda geçmemiştir. Ancak Hişam'a karşı ciddi bir mücadele meydana geldiği İslami kaynaklara yansımıştır. Bknz. Sena Kaplan, "Endülüs Emevî Emirlerinden Hişam B. Abdurrahman Dönemi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (CÜİFD)*, XIX, 2 (15 Aralık 2015), 273 – 292. *Royal Frankish Annals" Carolingian Chronicles*, 75. Jacob Isidor Mombert, *A History of Charles the Great (Charlemagne)*, (Londra: Kegan Paul, Trench & Company, 1888), 295-296.

⁵³ *Royal Frankish Annals" Carolingian Chronicles*, 74-75. El-Hajji, "Andalusian", *Islamic Studies*, 38. Ottewill-Soulsby, *Diplomacy*, 3-4.

kullanılamamıştır. Nitekim 796 yılında I. Hişam'ın hayatını kaybetmesi Şarlman'a Endülüs üzerindeki emellerini gerçekleştirebilmesi için yeni bir fırsat vermiştir. I. Abdurrahman'ın ardından I. Hişam tahta geçerken yaşananlara benzer şekilde yine taht mücadelesi yaşanmıştır. Yeni Halife Hâkim'in amcaları Süleyman ve Abdullah⁵⁴ yeğenleri Hakim Halife olduğu zaman başkaldırmışlardır. Bu durum 800 yılında Süleyman, Hâkim tarafından idam edilip, 802 yılında Hakim ile Abdullah arasında barış antlaşması imzalanıncaya kadar sürmüştür. 797 yılından itibaren yeni halife Hakim'in başa geçmesi ile paralel olarak Karolenj Devleti'nin İber politikası ani bir değişikliğe uğrayarak saldırgan bir karakter kazanmıştır. Endülüs Emevi Devleti içinde altı yıla yayılan taht mücadelesi esnasında Akitanya Kralı Louis liderliğinde Septimanya bölgesine birçok saldırıda bulunulmuştur. Öyle ki iç mücadeleler nedeniyle 799 yılında Louis tarafından başlatılan Barcelona kuşatması iki yıl boyunca kaldırılamamıştır. Bu sayede Marca Hispanica Operasyonu'nun en büyük askeri başarısı 801 yılında⁵⁵ ele geçirilen Barcelona şehri olmuştur.⁵⁶

Barcelona, Septimanya bölgesinin lider şehri olması, coğrafi konumu ve büyüklüğü nedeniyle ele geçirilmesi zor bir şehirdir. Barcelona'nın ele geçirilmesi Marca Hispanica operasyonunun başarıya ulaşması olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu sayede 778 yılından itibaren Endülüs Emevi Devleti ile arasında bir tampon bölge oluşturmaya çalışan Şarlman, Barcelona'yı kalıcı olarak⁵⁷ ele geçirerek bu amacına ulaşmıştır. Şarlman ilerleyen yıllarda İber yarımadasına yapılan saldırılarda Barcelona şehrini bir üs olarak kullanmıştır.⁵⁸ Ayrıca Barcelona'nın Karolenj hâkimiyetine girmesi Endülüs Hristiyanları için de bir kaçış yolu olmuştur. Müslüman yönetiminde

⁵⁴ Eski Halife Hişam'ın isyankar kardeşleri

⁵⁵ Başka kaynaklarda 803 yılı olarak da geçmektedir. Ancak hangisinin kesin tarih olduğunu belirlemek zordur. Bu nedenle 801 olarak temel alınacaktır. Ama farklı tarihler belirtildiğini bilmekte fayda bulunmaktadır. Bakınız. "Chronicon Moissiacense", *Monumenta Germanica Historia SS 1*, Edt. Georg Heinrich Pertz, (Stuttgart, 1826)), 280-313. Bernard S. Bachrach, "Charlemagne's Cavalry: Myth and Reality", *Military Affairs*, Vol. 47, No. 4 (Society for Military History, Aralık 1983), 182.

⁵⁶ İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih*, 137. Royal Frankish Annals" *Carolingian Chronicles*, 81-82. Chandler, "Carolingian Catalonia" *Compass*, 739-740. Cullen J. Chandler, "Heresy and Empire: The Role of the Adoptionist Controversy in Charlemagne's Conquest of the Spanish March ", *The International History Review*, 24:3, (2002), 516. Watt, *İslam'ın*, 13. Cambridge, Edt. McKitterick, 262-263,267. El-Hajji, "Andalusian", *Islamic Studies*, 37-38.

⁵⁷ Daha önce şehir üzerinde yönetim gücüne sahip olsa da bu Valiler ile yapılan kısa süreli siyasi antlaşmalardan kaynaklanmıştır.

⁵⁸ Collins, *Charlemagne*, 172.

yaşamak istemeyen birçok Hristiyan Barcelona'ya yani Karolenj Devleti'ne sığınma imkânı bulmuştur.⁵⁹

Marca Hispanica Operasyonu, Şarlman'ın askeri olarak üstünlük sağlayamadığı Endülüs Emevi Devleti'ni siyasi hamleler ile iç karışıklığa sürükleyerek mağlup ettiğinin bir kanıtı olarak gösterilebilir. Bu konuda İbnü'l-Esir şu cümleleri yazarak Müslümanlar arasındaki çatışmaların sonucunun Barcelona olduğunu belirtmiştir: “*Bu yıl Frenkler Endülüs'te bulunan Berşelûne (Barselona) şehrini Müslümanlardan aldılar ve uç bölgelerde (suğur) bulunan muhafızlarını buraya aktardılar. Müslümanlar ise onların gerisinde kaldılar. Frenklerin Berşelûne şehrini ele geçirmelerine Endülüs emiri Hakem'in amcaları Abdullah ve Süleyman ile yaptığı savaşlar sebep olmuştur.*”⁶⁰ İbnü'l-Esir de açıkça iç karışıklık nedeniyle Franklara karşı etkin bir mücadele verilemediğini yazmıştır. Bu sayede Barcelona ele geçirilmiştir. Ancak *Marca Hispanica* Operasyonu Şarlman tarafından uygulanmaya devam edilmiştir.

Halife Hakem, 802 yılında taht kavgalarını bitirmesine rağmen İber yarımadasındaki bazı şehirlerde halen problemler yaşamaya devam etmiştir. Birçok şehirde isyanlar çıkmıştır. Nitekim bunlar büyük ve İber yarımadasında kontrolün sağlanması için mühim şehirlerdir. Örneğin; Kurtuba(Cordoba)'da meydana gelen isyan 72 kişi idam edilerek zorla bastırılmıştır. Tuleytula(Toledo)'da şehir halkı Hakem karşı ayaklanırken İbnü'l-Esir'e göre 5000 kişi idam edilerek bu isyan sona erdirilmiştir. İlaveten Karolenj Devleti ile sınır bölgesinde bulunan Zaragoza ve Merida şehirleri de Halife Hakem yönetimine karşı bir tavır beslemekteydiler. Bu durum Endülüs Emevi Devleti'nin, Karolenj saldırılarına karşı yeterli önlemleri alamamasına sebep olmaktadır.⁶¹ İbnü'l-Esir, Frenk saldırılarına karşılık verilememesine şöyle yakınıyordu: “*Bu sırada Hakem, Mâride halkı ile meşgul olduğundan Frenklerle uğraşmağa fırsat bulamadı. Suğurda (uç bölge) bulunan Müslümanların büyük bir felâket içerisinde bulduklarını ve düşmanın yapmış olduğu işkencenin had safhaya ulaştığını öğrendi.*”⁶² Barcelona'nın ele geçirilmesinin ardından da İber yarımadasındaki karışıkların artarak devam ettiği görülmektedir. Bu olaylar nedeniyle Frankia'ya büyük bir sefer yapılmasını sağlayacak iç huzur Endülüs Emevi Devleti topraklarında bir türlü sağlanamamaktadır.

⁵⁹ Ann Christys, *Christians in al-Andalus (711-1000)*, (New York: Routledge, 2002), 92. Richard Hitchcock, *Muslim Spain Reconsidered From 711 to 1502*, (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014), 50.

⁶⁰ İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih*, 154.

⁶¹ A.Huici Miranda, “Hakem I”, *Encyclopaedia of Islam*, 73-74. İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih*, 209-210. Mehmet Özdemir, “Hakem I”, *TDV İslam Ansiklopedisi 15.Cilt*, (Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1997), 173-174.

⁶² İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih*, 209.

Şarlman, Endülüs topraklarında hâkimiyet sağlayacak veya güney sınırını koruyacak askeri güç yoksunluğunu Endülüs Emevi Devleti'nin iç huzurunu bozarak telafi etmeye çalışmıştır. Bu Şarlman'ın 778 yılından itibaren uyguladığı diplomatik savaştır. Bu süreçte Endülüs Emevi hükümdarları ciddi kazanım elde edebilecekleri bir ilerlemeyi deneyememektedirler. Çünkü kapsamlı bir sefer ciddi riskler barındırmaktadır. Aylar sürececek bir seferin Halife Hakem için karşılığı tahtını kaybetmesi ile sonuçlanabilirdi. Olası bir mağlubiyet tüm İber Yarımadası'nın Karolenj Devleti tarafından işgali sonucunu doğurabilirdi. Karolenj Devleti de bundan faydalanarak Barcelona'nın ardından Zaragoza ve Tortosa gibi şehirlerde kesin bir hâkimiyet kurmak istiyordu. Fakat şehirleri ele geçirmek amaca ulaşmak adına yeterli değildi. Bunun için hem nüfusun hem yöneticilerin üzerinde hâkim güç haline gelmeleri ve şehrin bulunduğu bölgeyi tamamen ele geçirmeleri gerekliydi. Barcelona'yı ele geçirmesinin getirdiği şansa nedeniyle Septimanya bölgesindeki tüm saldırıların başında halen Akitanya Kralı Louis vardı.⁶³ Fakat kayıtlar incelendiğinde Karolenj Devleti'nin başarılı olamadığı ve hatta yerinde saydığı görülmektedir. Buna neden olarak Frankların askeri yetersizliği olarak gösterilebilir. Ama bu sefer de "askeri yetersizlik söz konusu ise Barcelona nasıl ele geçirilebildi?" sorusu öne çıkmaktadır. Şu nokta unutulmamalıdır: Franklar Barcelona'yı iki yıldan uzun süre boyunca kuşatarak zorlukla zapt edebildi. Nitekim bu süreçte Endülüs Emevi Devleti iç savaş yaşıyordu. İber yarımadasının içlerine ilerlemek daha fazla Müslüman soylu ve kuvvetleri ile karşılaşmak anlamına gelmekteydi. Sınırdaki kalan Barcelona kuşatılırken Franklar arkasını kendi hâkimiyetinde olan topraklara verirken iç kesimlerde dört bir yandan Müslüman baskını yeme ihtimali oldukça yüksekti. Bu nedenle 801 yılını izleyen süreçte Franklar kayda değer bir ilerleme kaydedememiştir. Ayrıca Barcelona'nın alınmasının büyük bir başarı olmadığı ilerleyen yıllarda görülmüştür. Ancak bir gerileme de görülmemiştir. Bunu sağlayan da Şarlman'ın politikası olmuştur. Louis'in Tortosa ve Zaragoza'yı ele geçirme denemeleri başarısız olmuştur. Ele geçirilen şehirlerdeki hâkimiyet ise geçici olmuştur. ⁶⁴ Buna rağmen Franklar istediğini elde ederek Septimanya'da bir tampon bölge oluştururken doğuda paganlar üzerine düzenlenen seferlerden istenilen başarı elde edilmiştir.

801 Yılından Ardından Karolenj Devleti ile Endülüs Emevileri Arasında Oluşan Durum

⁶³ Joseph F.. O'Callaghan, *A History Of Medieval Spain*, (İthaca & Londra: Cornell University Press, 1983), 103-104. İbnü'l-Esir, *El-Kâmil Fi't-Tarih*, 179-180.

⁶⁴ Astronomer, *Son of Charlemagne; A Contemporary Life Of Louis The Pious*, Çev.Allen Cabaniss,(Syracuse University Press, 1961), 44-45.

801 yılını izleyen süreçte hem Müslümanların hem de Frankların saldırıları yerini yavaş yavaş yağma ve ganimet elde etme amacına bırakmıştır. Bu saldırılara en somut örnekler Akdeniz’de Mallorca, Sardinya ve Korsika adalarının yağmaları olmuştur. Louis ise askerleri ile İbnü’l-Esir’in de anlattığı gibi: “Frenkler, Müslümanların buldukları suğurlara (uç bölge) göz dikerek buralarda baskın, yağma, öldürme ve esir alma hareketlerine giriştiler.”⁶⁵ Ufak değişiklikler dışında sınır hattının aynı kaldığı görülmüştür. ⁶⁶ Frank Kralliyet Yıllığı Louis’in sonuçsuz kalan çabasını şu sözlerle açıklamaktadır: “Batı’da Lordumuz Kral Louis, ordusuyla İspanya’ya girerek Ebro nehrinin kıyısındaki Tortosa şehrini kuşattı. Kuşatmaya zaman harcadığını gördükten sonra şehri kısa sürede alamayacağını farketti ve pes edip ordusu ile zarar görmeden Akitanya’ya döndü.”⁶⁷ Louis’in denemelerine rağmen başarı elde edilememesi yalnızca yağma kazancına sahip seferlerin yapılmasını doğurmuştur. Endülüs Emevi Devleti yaşadığı iç sorunlara bağlı olarak Karolenj Devleti’nin topraklarını ele geçirme gibi bir niyet gütmemiştir. Ancak Roma İmparatorluğu’nu canlandırmak isteyen ve hatta 800 yılında Papa III. Leo tarafından İmparator ilan edilen Şarlman’ın Endülüs’e yönelik ciddi bir operasyondan halen kaçınması dikkat çekicidir. 812 yılına gelindiğinde Karolenj Devleti, Endülüs topraklarında 801 yılından beri neredeyse hiçbir fiziksel ilerleme kaydedememiştir.⁶⁸ Öyle ki bu durum Karolenj Devleti’ni 812 yılında Endülüs Emevi Devleti ile barış yapmaya itmiştir.⁶⁹

778-812 yılları arasındaki otuz dört yıllık dönemde Şarlman, uyguladığı diplomasi ile Endülüs Emevi Devleti’nin içte ve dışta birçok sorun yaşamasına neden olmuştur. Ancak aynı süreçte Barcelona ve çevresi dışında herhangi bir kazanım sağlanamamıştır. Bu nedenle Karolenj Devleti’ni askeri anlamda başarısız olarak değerlendirmek mümkündür. Peki bu başarısızlığın nedeni nedir? Karolenj Devleti’nin İber Yarımadasında ilerleyememesinin sebebi askeri olarak yetersizliğidir. Erken dönem Karolenj tarihçileri Şarlman dönemi Karolenj ordusunu 5000 civarı ya da 3000 atlı 6000-10.000 yaya şeklinde ya da 35.000 atlı 100.000 yaya şeklinde ifade etmektedir. Roland Destanı ise 350.000 kişilik bir ordu rakamı vermektedir.⁷⁰ Bernard S. Bachrach ise “Şarlman, İslam fetihleri ile küçüldüğü için Bizans Devleti’nden çok daha büyük bir alana hükmederken düzenlediği büyük seferler için 150.000’e yakın asker toplayabiliyordu. Bunların en az

⁶⁵ İbnü’l-Esir, *El-Kâmil Fi’t-Tarih*, 209.

⁶⁶ Bachrach, “Reality”, *Military*, 182. *Royal Frankish Annals” Carolingian Chronicles*, 86-93.

⁶⁷ *Royal Frankish Annals” Carolingian Chronicles*, 89.

⁶⁸ “*Royal Frankish Annals” Carolingian Chronicles*, 81-94.

⁶⁹ El-Hajji, “*Andalusian*”, *Islamic*, 27. “*Royal Frankish Annals” Carolingian Chronicles*, 95.

⁷⁰ John J. Butt, *Daily Life in the Age of Charlemagne*, (Londra: Greenwood Press, 2002) 40-41.

35.000'i ağır zırhlı atlılar idi."⁷¹ şeklinde rakamlar vermektedir. Fakat Franklar 7. ve 8. Yüzyıl boyunca böyle bir rakamı asla savaş alanına çıkaramamıştır. Bu nedenle 150.000 rakamının tüm soyluların katılması dâhilinde bütün Frankia'da bulunan maksimum asker rakamı olarak verilmesi daha mantıklı gözükmektedir. Diğer yandan bu ordu Şarlman'ın seferlere çıkmaması nedeniyle tüm Karolenj diyarına yayılmış durumdadır. Yine bundan dolayı İber yarımadasına Louis tarafından gerçekleştirilen seferlerde ordu sayısının 5.000-15.000 arasında değişiyor olması muhtemeldir. Nitekim bu verilen diğer rakamlar ile de uyuşmaktadır. Rakamlara göre Karolenj Devleti'nin, İber yarımadasının kuzey kesiminde başarı kazanmak için yeterli ordu büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Ama kalıcı bir hakimiyet oluşturulması hususunda askeri yetersizlik bir neden olarak öne çıkmaktadır.

Karolenj Devleti ve Şarlman'ın, Endülüs Emevi Devleti'ne karşı kesin bir zafer kazanamamasındaki asıl nedeni anlamak için yapılan askeri seferler incelenmelidir. Einhard, Şarlman'ın hayatı boyunca Slavlar, Turingyalılar, Saksonlar, Avarlar, Müslümanlar, Obodritler gibi çoğunluğu Hristiyan olmayan halklar üzerine sefer gerçekleştirdiğini eserinde vurgulamaktadır. Einhard sayesinde Şarlman'ın fetih anlayışının pagan öncelikli olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim Şarlman yönetiminde Karolenj Devleti'nin sefer gerçekleştirdiği sadece iki pagan olmayan topluluk vardır. Bunların ilki 774 yılında Lombardlara ve ikincisi 778 yılında Müslümanlar üzerine yapılan seferlerdir. Şarlman'ın pagan toplulukların Hristiyanlaştırılmasına⁷² öncelik verdiği, yapılan seferler göz önüne alındığında fark edilmektedir.⁷³

Şarlman, Hristiyanlaştırma konusunda en büyük önemi Saksonlara göstermiştir. Yine bu durumda Endülüs Emevi Devleti ile ciddi bir savaş yapılmamasına neden olmuştur. Nitekim yıllık kayıtları incelendiğinde Saksonya'nın zorla Hristiyanlaştırmaya 804 yılına kadar ciddi bir direniş gösterdiği görülmektedir. Eldeki bilgiler ışığında Şarlman, odağını paganlara verdiği için Müslümanlara karşı gerekli askeri mücadeleyi gösteremediği rahatlıkla söylenebilir.⁷⁴ Buna göre Marca Hispanica Operasyonu'nun temel amacının Şarlman tarafından İber Yarımadası'nın ele geçirilmesi değil de

⁷¹ *The Cambridge Illustrated History of Warfare: The Triumph of the West*, Edt. Geoffrey Parker, (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 72. Bachrach benzer bir ifadeyi yine başka bir eserinde kullanmaktadır. Şarlman dönemi ordusunun bir matematik hesabı ile 100.000 civarı olduğunu belirtmektedir. Ayrıntılı bilgi için; Bachrach, *Charlemagne's*, 76. Simon Coupland, "The Carolingian Army And The Struggle Against Vikings" *Viator Medieval And Renaissance Studies*, Volume 35 (2004), 56.

⁷² Şarlman'ın Pagan komşuları üzerinde uyguladığı politika için bakınız. Yitzhak Hen, "Charlemagne's Jihad", *Viator*, Volume 37, 33-51.

⁷³ Einhard, *Charlemagne*, 27-40.

⁷⁴ "Royal Frankish Annals" *Carolingian Chronicles*, 50-84.

Müslümanların Karolenj Devleti'ne sorun yaratamayacak durumda sokulmasının olduğu çıkarımını yapmak mantıksız değildir. Bu nedenle Marca Hispanica yalnızca bir isim değildir. Reconquista ile birleşecek bir süreç olmasının yanısıra Şarlman'ın diplomatik savaşıdır.⁷⁵

Sonuç

Şarlman, yaklaşık otuz dört yıllık savaşın ardından Septimanya olarak bilinen bölgenin bir kısmında *Marca Hispanica* Operasyonu sayesinde hâkim olmuş konumdaydı. Aynı dönemde Franklar tarafından Avrupa anakarasında gerçekleştirilen fetihler ile kıyaslandığında İber yarımadasındaki, ufak bir kazanımdı. Ancak Şarlman'ın karakterini komutan ve yönetici olarak ikiye ayırdığımızda Karolenj Devleti'nin İber diplomasisini anlamak mümkün olur.

Şarlman, 778 yılında Roncesvalles Savaşı ile vasatın üstünde bir komutan olmadığını fark etmiştir.⁷⁶ Bunu anladığı, 778 yılından itibaren bir daha ordunun başında sefere çıkmaması sayesinde anlaşılabilir. Roncesvalles mağlubiyeti Şarlman üzerinde ciddi olarak bir etki yapmıştır. Ordusunun gücünü de hesaba katınca Şarlman tarafından, Endülüs Emevi Devleti'ne karşı kesin bir zafer elde edilemeyeceği anlaşılmıştır. Karolenj Devleti'nin her ne kadar büyük bir ordusu olsa da Endülüs Emevi Devleti'nin oturmuş bir yönetimi ve ciddi bir ordu gücü Frankların baş edemeyeceği bir faktördü. Karolenj ordusunun daha önce ufak kavimler dışındaki tek başarısının Lombard ordusuna karşı olduğu düşünüldüğünde bu önemli bir dezavantajdı. Nitekim Lombard Krallığı ile de savaşılmamıştı. Kral Desiderius ordusu ile Pavia'ya çekilmişti ve devamında kuşatılınca teslim olmuştu. Yani iyi bir komutan olmayan Şarlman'ın, 778 yılında yaşadığı mağlubiyetin ardından büyük çaplı seferler yapmaya devam etmesi yarardan çok zarar getirecekti. Ayrıca pagan topluluklar, Müslümanlara kıyasla daha büyük bir sorun teşkil ediyordu. Buradan sonra Şarlman'ın bir komutandan daha çok bir yönetici gibi hareket ettiği vurgulanmalıdır. Seferlere artık çıkmamaya, devletin imarına, devletin işleyişine ve diplomatik ilişkilere daha fazla önem vermeye başlamıştır. Karolenj Devleti onun liderliğinde Endülüs Emevi Devleti'ne karşı bir diplomatik savaş izlemiştir.

Şarlman'ın Marca Hispanica Operasyonu ile iki hedefinin olduğu söylenebilir. İlki Endülüs Emevi Devleti'nin iç huzurunu bozarak odaklarını

⁷⁵ Şarlman'ın idareciliği ve yöneticiliği ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bakınız; Cunningham & Reich, *Culture*, 185-186. Steven Davis, *Leadership in Conflict- The Lessons of History*, (Hampshire: Macmillan Press, 1996), 40-43.

⁷⁶ Tarih çalışmalarında Şarlman'ın genişlettiği sınırlar nedeniyle çok başarılı bir komutan olduğu algısı hakimdir. Ancak Şarlman'ın başarılı bir komutan değil başarılı bir idareci olduğunu söylemek daha mantıklıdır. Çünkü kendini savaş alanında kanıtlamış bir hükümdar değildir.

Frankia'ya vermelerini engellemek. İkincisi ise Septimanya yani Barcelona ve çevresini ele geçirerek Karolenj topraklarının korunmasını sağlayacak tampon bölge oluşturmak. Bu hedefler doğrultusunda Şarlman tarafından iç huzura sahip olmayan Endülüs Emevi Devleti'nin Frankia'ya ciddi saldırılar düzenleyememesi planlanmıştır. Bu nedenle Halife ile problemleri olan valiler desteklenerek otorite sorunu yaratılmıştır. Taht varisleri askeri ve ekonomik olarak desteklenerek Halife'nin asıl odağının iç sorunlar olması sağlanmıştır. Yeri geldiğinde komşu devletler ile işbirliği yapılarak Endülüs Emevi Devleti yalnızlaştırılmıştır.⁷⁷ Bu esnada sınırda tampon bir bölge oluşturularak adına Marca Hispanica denmiştir. Ufak Müslüman gruplarının saldırıları bu tampon bölge sayesinde Frankia'nın içlerine ulaşmadan uzaklaştırılmıştır.

Şarlman askeri olarak yenildiği Endülüs Emevi Devleti'ni diplomatik olarak mağlup etmiştir. Bunu sağlayan, Şarlman'ın 778 yılında yaşadığı başarısızlığı iyi tahlil ederek şartlar dâhilinde Müslümanları Avrupa'dan temelli atmanın henüz mümkün olmadığını anlaması olmuştur. İzlediği Marca Hispanica Operasyonu sayesinde Karolenj Devleti Şarlman liderliğinde, topraklarını korumayı başarmıştır. Öyle ki bu sayede İmparator olmak ve paganları Hristiyan yapmak gibi daha önemli gördüğü emellerini yerine getirebilmiştir. Marca Hispanica Operasyonu, Şarlman'ın komutan niteliğinden ziyade yönetici kimliğiyle diplomatik ilişkileri kullanarak elde ettiği bir başarı olmuştur.

Kaynakça

Adam Of Bremen, *History Of The Archbishops Of Hamburg Bremen*, Çev. Francis J. Tschan, New York: Columbia University Press, 1959.

Al-Makkari, Ahmed İbn Muhammad, *The History Of The Mohammedan Dynasties In Spain*, Çev. Pascual De Gayangos, New York: Johnsonn Reprint Corporation, 1964.

Astronomer, *Son of Charlemagne; A Contemporary Life Of Louis The Pious*, Çev. Allen Cabaniss, Syracuse University Press, 1961.

Bachrach Bernard S., & Bachrach, David S., *Warfare in Medieval Europe 400-1453*, Londra & New York: Routledge 2017.

Bachrach, Bernard S., "Charlemagne's Cavalry: Myth and Reality", *Military Affairs*, Vol. 47, No. 4 (Society for Military History, Aralık 1983).

Bachrach, Bernard S., *Charlemagne's Early Campaigns (768-777)*, Leiden & Boston: Brill, 2013.

⁷⁷ Asturias Krallığı ve Abbasi Devleti.

Bachrach, Bernard S., *Early Carolingian Warfare: Prelude to Empire*, University of Pennsylvania Press, 2001.

Bayrav, Süheyla, *Chanson De Roland Edebiyat Ve Üslup Tahlili*, İstanbul: Multilingual Yayınları, 2001.

Becher, Matthias, *Karl Der Grosse*, Berlin: Verlag C.H.Beck, 1987.

Bjork, Robert E., Edt. *The Oxford Dictionary of the Middle Ages 1-2-3,4*, Oxford: Oxford University Press, 2010.

Blanks David R., & Frassetto, Michael, Edt., *Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe Perception of Other*, New York: Saint Martin Press, 1999.

Busch, Von Jörg W., *Die Herrschaften Der Karolinger 714–911*, Münih: Oldenbourg Verlag, 2011.

Butt, John J., *Daily Life in the Age of Charlemagne*, Londra: Greenwood Press, 2002.

Carolingian Chronicles: Royal Frankish Annals and Nithard's History, Çev. Bernhard W. Scholz, University of Michigan Press 1999.

Chandler, Cullen J. "Carolingian Catalonia: The Spanish March and the Franks, c.750–c.1050", *History Compass* 11/9 (2013): 739–740.

Chandler, Cullen J., "Between Court and Counts: Carolingian Catalonia and The Aprisio Grant, 778–897", *Early Medieval Europe 2002 II (1)*, Oxford: Blackwell Publishers, 2002, 19-44.

Chandler, Cullen J., "Heresy and Empire: The Role of the Adoptionist Controversy in Charlemagne's Conquest of the Spanish March", *The International History Review*, 24:3, (2002).

Chandler, Cullen J., *Carolingian Catalonia: Politics, Culture, and Identity in an Imperial Province, 778–987*, Cambridge: Cambridge University Press, 2019.

Christys, Ann *Christians in al-Andalus (711-1000)*, New York: Routledge, 2002.

Clot, André, *Müslüman İspanya 8-15.Yüzyıllar*, Çev. Güllü Yıldız, İstanbul: Timaş Yayınları, 2021.

Collins, Roger, *Charlemagne*, Macmillan Press, 1998.

Costambeys Marios, & Innes Matthew, & Mclean, Sean, *The Carolingian World*, Cambridge University Press, 2011.

Coupland, Simon "The Carolingian Army and The Struggle Against Vikings" *Viator Medieval And Renaissance Studies*, Volume 35 (2004), 56.

Davies, Norman, *Avrupa Tarihi*, Ankara: İmge Kitabevi, 2011.

Davis, Steven, *Leadership in Conflict- The Lessons of History*, Hampshire: Macmillan Press, 1996.

Eco, Umberto, Edt., *Ortaçağ, Cilt 1*, Çev. Leyla Tonguç Basmacı, İstanbul: Alfa Yayınevi, 2012.

Einhard, *Life of Charlemagne*, Çev. Sidney Painter, Ann Arbor Paperbacks-University Of Michigan Press, 1967.

Einhard, *Vita Karoli Magni*, Çev. Özlem Genç, Gece Kitaplığı Yayınları Nisan 2016.

El-Hajji, Abdurrahman A., "Andalusian Diplomatic Relations with the Franks During The Umayyad Period", *Islamic Studies, Vol. 6, No. 1* Islamic Research Institute, International Islamic University, Islamabad, Mart 1967: 21-46.

Fichtenau, Heinrich, *The Carolingian Empire The Age of Charlemagne*, Çev. Peter Munz, New York & Evanston: Harper & Row, 1964.

Fried, Johannes, *Charlemagne*, Çev. Peter Lewis, Harvard University Press, 2016.

Hawting, Gerald R., *The First Dynasty of Islam The Umayyad Caliphate AD 661-750*, Londra & New York: Routledge, 2000.

Hen, Yitzhak, "Charlemagne's Jihad", *Viator*, Volume 37, Brespöl 2006: 33-51.

Hitchcock, Richard, *Muslim Spain Reconsidered From 711 to 1502*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014.

İbnü'l-Esîr, *El-Kâmil Fi't-Tarih 6.Cilt*, Çev. Abdullah Köşe, Bahar Yayınları, 1991.

Jackson J. Spielvogel, *Western Civilization*, Thomson Wadsworth, 7.Edisyon, 2009.

Kaplan, Sena, "Endülüs Emevî Emirlerinden Hişâm B. Abdurrahman Dönemi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (CÜİFD)*, XIX, 2 (15 Aralık 2015): 273-292.

Kidner Frank L., & Bucur Maria, & Mathisen, & McKee Sally, & Weeks, *Making Europe: People, Politics, and Culture*, Boston & New York: Houghton Mifflin, 2009.

Lewis, Archibald Ross, *The Development of Southern French and Catalan Society 718-1050*, Austin: The University of Texas Press, 1965.

Lewis, Bernard & Menage & Pellat & Schacht, Edt. *The Encyclopaedia of Islam Vol.III*, Leiden: E.J. Brill, 1986.

McKitterick, Rosamond, *Charlemagne The Formation of a European Identity*, Cambridge: Cambridge University Press.

McKitterick, Rosamond, Edt., *The New Cambridge Medieval History Volume 2 c.700–c.900*, Cambridge University Press 2008.

Mombert, Jacob Isidor, *A History of Charles the Great (Charlemagne)*, Londra: Kegan Paul, Trench & Company, 1888.

Noble, Thomas F. X., *The Republic of St. Peter: The Birth of the Papal State, 680-825*, Philadelphia: The University of Pennsylvania Press, 1984.

O'Callaghan, Joseph F., *A History Of Medieval Spain*, İthaca & Londra: Cornell University Press, 1983.

Ottewill-Soulsby, Samuel, "'Those Same Cursed Saracens' Charlemagne's Campaigns in The Iberian Peninsula as Religious Warfare", *Journal of Medieval History Volume 42*, 2016.

Ottewill-Soulsby, Samuel, "Carolingian Diplomacy", *The Encyclopedia of Diplomacy*, John Wiley & Sons, 2018.

Parker, Geoffrey Edt., *The Cambridge Illustrated History of Warfare: The Triumph of the West*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Pertz, Georg Heinrich, Edt., *Monumenta Germanica Historia SS 1*, Stuttgart, 1826.

Pirenne, Henri, *Hız Muhammed ve Şarlıman*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Yayınevi, 2006.

Rembold, Ingrid, *Conquest and Christianization*, Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

Reuter, Timothy, "Plunder and Tribute in the Carolingian Empire", *Transactions of the Royal Historical Society*, Vol. 35, Cambridge University Press, 1985, 75-94.

Riché, Pierre, *The Carolingians The Family Who Forged Europe*, Çev. Michael Idomir Allen, Philadelphia: University Of Pennsylvania Press, 1993.

Sholod, Barton, *Charlemagne in Spain: The Cultural Legacy of Roncesvalles*, Cenevre: Libraire Droz, 1966.

Sun-Tzu, *Savaş Sanatı*, Çev. Adil Demir, İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2008.

Özdemir, Mehmet, "Hakem I", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 15.Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1997.

Özdemir, Mehmet, "Hişam I", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 18.Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1998.

Tieszen, Charles L., *Christian Identity amid Islam in Medieval Spain*, Leiden & Boston: Brill, 2013.

Wallace-Hadrill, John Michelle, *The Barbarian West A.D. 400-1000 The Early Middle Ages*, New York & Evanston: Harper & Row Publishers, 1962.

Watson, William Ernest, *The hammer and the crescent: Contacts between Andalusī Muslims, Franks, and their successors in three waves of Muslim expansion into Francia*, Doktora Tezi, University of Pennsylvania, 1990.

Watt, William Montgomery, *İslam'ın Ortaçağ Avrupası Üzerindeki Etkisi*, Çev. Ümit Hüsrev Yolsal, Ankara: Bilgesu Yayınevi, 2013.

Whitehead, Frederick, Edt., *La Chanson de Roland*, Çev. Frederick Whitehead, Oxford: Basil Blackwell, 1956.

Wickham, Chris, *Framing the Early Middle Ages: Europe and the Mediterranean, 400-800*, New York: Oxford University Press, 2005.

Wolf Kenneth Baxter, Edt., *Conquerors and Chroniclers of Early Medieval Spain*, Çev. Kenneth Baxter Wolf, Liverpool: Liverpool University Press, 1990.